

PRVA KNJIGA RJEČNIKA SLOVENAČKOG KNJIŽEVNOG JEZIKA

U izdanju Inštituta za slovenski jezik *Slovenske akademije znanosti in umetnosti* u Ljubljani se 1970. godine pojavila prva knjiga *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*, koju su, kao glavni urednički odbor, pripremili dr Anton Bajec, dr Janko Jurančič, Mile Klopčič, dr Lino Legiša, Stane Suhadolnik i dr France Tomšič sa brojnim saradnicima i konzultantima, a štampala *Državna založba Slovenije*. Ovom knjigom, kojom je na gotovo 850 strana objašnjeno više od 20.000 riječi zaključno sa slovom *H*, počela se ostvarivati jedna dugogodišnja ne samo lingvistička nego i šira općekulturna potreba. Pokušaji njene realizacije prate razvoj slovenačkog književnog jezika gotovo od vremena njegovog konstituiranja i afirmacije, odnosno od Levstika, najdosljednijeg Vukovog sljedbenika u Sloveniji. U tom trenutku, zahvaljujući Prešernovom pjesničkom djelu, pa i stvaranju nove, Levstikove književne generacije, slovenački književni jezik bio je već formiran, ali su Levstika u poslu onemogućile njegove idealističke i nenaučne koncepcije, tako da su Slovenci tek 1895. godine sa Pleteršnikovim *Slovensko-nemškim slovarjem* dobili prvi zaista naučno koncipiran i potpun rječnik svog jezika na nivou tadašnje leksikografije u ostalim slavenskim zemljama, koji je, međutim, sve do danas ostao posljednji veći rječnik slovenačkog jezika. A u međuvremenu je sve brži društveni i kulturni razvoj, razvoj svih grana nauke i književnosti, koja je, posebno u periodu slovenačke moderne i ekspresionizma, kao i u svom najnovijem razdoblju, unijela mnoge bitne promjene i u samu strukturu književnog jezika, zaoštavao potrebu za jednim sveobuhvatnim rječnikom kojim bi bilo prezentirano stvarno stanje savremenog književnog jezika. Ta potreba nije bila ostvarena niti sa Glonarevim *Slovarjem slovenskega jezika* 1936, niti sa *Slovenskim pravopisom* 1950. i 1962. godine, čiji je rječnik prevazilazio karakter pravopisnog rječnika, ali, zbog svog skućenog obima, nije, ipak, bio pravi rječnik književnog jezika.

Rad na izradi rječnika počeo je ubrzo poslije osnivanja *Instituta za slovenski jezik*, odnosno od trenutka kada su, poslije drugog svjetskog rata, u novoj društvenoj situaciji bile ostvarene realne mogućnosti za realizaciju jednog takvog ne samo važnog nego i veoma složenog pothvata. Tako se, nakon dvadeset pet godina intenzivnog rada, konačno pojavila prva od ukupno pet knjiga rječnika, u kojem će biti obrađeno oko 110.000 riječi.

Rječnik je po svom karakteru informativno-normativan, a cilj mu je da pokaže »koje su riječi danas u književnom jeziku žive, kako se upotrebljavaju, kakva je frekvencija odnosa među njima i u kojem sloju žive.« U predgovoru se, dalje, napominje da rječnik »o svakoj riječi kaže kako se piše i izgovara, kakav joj je naglasak i intonacija, kako se mijenja, kakva ima značenja i kakvi su odnosi među značenjima; daje stilske i druge kvalifikacije, te navodi obična i posebna vezivanja, proste i stalne veze, frazeologiju, izreke i dobro poznate poslovice.« Rječnikom je obuhvaćen savremeni književni jezik, odnosno jezik dvadesetog stoljeća, i to u svim njegovim osnovnim vidovima. Tako se u njemu susrećemo sa riječima karakterističnim za jezik nauke, publicistike, štampe, za govorni jezik; rječnik, zatim, donosi terminologiju, žargone i dijalekatsku leksiku, ali je, kako je istaknuto u predgovoru, »najiscrpnije predstavljen književni jezik u užem smislu izvorne i prevedene lijepe književnosti, jer se u njemu najpotpunije očituje kontinuiranost slovenačkog jezika i jer on veoma mnogo utiče na sve druge vrste književnog jezika.« Zato su u rječnik uključene i neke specifičnosti jezičkog blaga slovenačkih klasika druge polovine devetnaestog vijeka, koji i sami, po mnogim svojim elementima, pripadaju savremenoj kulturi.

Slovenačka kulturna javnost, razumije se, prvu knjigu rječnika dočekala je sa velikim zadovoljstvom, ali se, poslije prvih prikaza i osvrta, očekuju i ozbiljnije analize lingvista koje će pokazati pravu vrijednost, ali i eventualne nedostatke rječnika. Takvu analizu do sada predstavlja veoma obiman i studiozan tekst Jožeta Toporišiča pod naslovom *Pravopis, pravorečje in oblikoslovje v Slovarju slovenskega knjižnega jezika I*, objavljen u časopisu *Slavistična revija* 1971. godine, u kojem je autor, analizirajući jednu veoma važnu stranu svakog rječnika, posebno ovakvog karaktera i formata, istakao neke njegove prednosti u odnosu prema *Slovenskem pravopisu*, ali, u isto vrijeme, upozorio i na neke slabosti, nedosljednosti i nepreciznosti. A one, ne dovodeći ozbiljnije u pitanje opću vrijednost prve knjige *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*, govore o složenosti i o teškoćama zadatka pred kojim se nalazila njegova redakcija u svom, ipak, pionirskom poslu.

JURAJ MARTINOVIĆ